

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING AFZALLIKLARI VA ULARDAN FOYDALANGAN HOLDA HAL QILINISHI KUTILAYOTGAN MUAMMOLAR

Xaydarova Nigora Berdimuratovna

*Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar informatika va axborot texnologiyalariga
ixtisoslashtirilgan 42- tayanch maktabi*

Annatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv jarayoniga axborot texnologiyalarini joriy qilishning afzalliklari, foydalanish, imkoniyatlari, ulardan foydalangan holda hal qilinishi mumkin bo'lgan muammolari to'g'risida so'z yuritilgan.*

Kalit So'zlar: *AKT, elektron darslik, konsolidatsiya, mediadars, giper murojaat, vebinar.*

Mamlakatdagi maktab islohoti ta'lim mazmunini hozirgi ilmiy bilim darajasiga muvofiqlashtirishga, barcha o'quv ishlari samaradorligini oshirishga va o'quvchilarni axborot jamiyatiga o'tish sharoitida faoliyatga tayyorlashga qaratilgan. Shu sababli, axborot texnologiyalari ta'lim mazmunining ajralmas qismiga, o'quv jarayonini optimallashtirish va samaradorligini oshirish vositasiga aylanmoqda, shuningdek, ta'limni rivojlantirishning ko'plab tamoyillarini amalga oshirishga hissa qo'shmoqda. Boshlang'ich ta'limda o'qitishning asosiy maqsadi har bir bolani qisqa vaqt ichida juda katta hajmdagi ma'lumotni o'zlashtirishga va ulardan foydalanishga o'rgatishdir. An'anaviy o'qitish usullari va zamonaviy axborot texnologiyalarining, shu jumladan kompyuter texnologiyalarining kombinatsiyasi o'qituvchiga ushbu qiyin vazifani hal qilishda yordam berishi mumkin. Sinfda kompyuterdan foydalanish o'quv jarayonini qiziqarli va individual qilishga imkon beradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv jarayoniga axborot texnologiyalarini joriy qilish turli xil axborot resurslaridan foydalanish imkoniyatini beradi va ta'lim mazmunini boyitishga hissa qo'shadi, unga mantiqiy va izlanuvchanlik xususiyatini beradi, shuningdek, uni takomillashtirish yo'llari va vositalarini topish muammolarini hal qiladi.

Maktab o'quv jarayonida axborot texnologiyalarini qo'llashning asosiy yo'nalishlari: - turli maqsadlar uchun pedagogik dasturlarni ishlab chiqish;

-ta'lim web-saytlarini yaratish; -o'quv va didaktik materiallarni ishlab chiqish; -real ob'ektlarni boshqarish (o'quv botlari); -virtual modellar yordamida kompyuter tajribalarini tashkil qilish va o'tkazish; -global va lokal tarmoqlarda turli shakllarda ma'lumot izlash, ularni to'plash, to'plash, saqlash, qayta ishlash va uzatish bo'yicha maqsadli qidiruvni amalga oshirish; -tajriba natijalarini qayta ishlash; -talabalarning intellektual hordiq chiqarishini tashkil etish.

Maktab ta'limi an'anaviy ravishda o'quvchini ma'lum miqdordagi bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishni maqsad qilib qo'ygan. Ammo hozirgi paytda

maktabning asosiy vazifasi o'quvchilarga faqatgina bilim berish emas, balki ularni mustaqil ravishda bilim olishga o'rgatish, qanday qilib o'rganishni o'rgatishdir. O'rganish qobiliyati zamonaviy dunyoda muhim, chunki kasbiy faoliyatning barcha sohalarida o'zgarishlar yetarlicha tez ro'y bermoqda va inson o'z faoliyati sohasida yetarlicha malakaga ega bo'lishi uchun o'rganishi, bilimlarini takomillashtirishi kerak. Ya'ni, zamonaviy hayot insondan yaxshi rivojlangan kognitiv qobiliyatlarni (idrok, e'tibor, xotira, fikrlash, tasavvur) talab qiladi deb ayta olamiz. Ushbu maqsadga erishishda katta rol boshlang'ich maktabga yuklangan, chunki aynan shu davrda o'quvchilarning aqliy qobiliyatlari jadal rivojlanib boradi. Pedagogik amaliyot shuni ko'rsatadiki, qo'yilgan vazifani bajarish uchun, shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilari tomonidan "yangi savodxonlik" ni o'zlashtirish uchun axborot texnologiyalaridan foydalanish samarali bo'ladi. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'quv jarayonining o'ziga xos xususiyati shundaki, talaba o'zining individual qobiliyatlari va qiziqishlari asosida bilish jarayonini quradigan faoliyat markaziga aylanadi. O'qituvchi ko'pincha yordamchi, maslahatchi vazifasini bajaradi, o'ziga xos kashfiyotlarni rag'batlantiradi, faollikni, tashabbuskorlikni va mustaqillikni rag'batlantiradi. Axborot texnologiyalari rivojlantiruvchi ta'lim vositasi bo'lib, muammoli-dialogik yondashuvni amalga oshirishga hissa qo'shadi, sinfda tadqiqot faoliyatini tashkil etishga imkon beradi. Boshlang'ich sinflarda darsning barcha bosqichlarida axborot texnologiyalarini qo'llash, yangi materialni tushuntirishda konsolidatsiya, takrorlash, nazorat qilish, olimpiadalar, sinfdan tashqari ishlar va boshqalarni o'tkazishda zaruriy vositadir.

Ta'lim jarayonida AKTdan foydalanish quyidagilarga imkon beradi: • ta'lim samaradorligini oshirish; • materialni assimilyatsiya qilish sifatini oshirish; • talabalarning individual ta'lim traektoriyalarini qurish; • diqqat darajasi darajasi har xil bo'lgan o'quvchilarga nisbatan differentsial yondashuvni amalga oshirish. Maktabda o'qitishni kompyuterlashtirish ikki yo'nalishda amalga oshirilmoqda. Informatika predmetini o'rganish (kompyuter – o'rganish ob'ekti) va boshqa o'quv predmetlarini o'rganishda kompyuterdan foydalanish (kompyuter – ta'lim vositasi). Shubhasiz, kompyuter o'quvchining o'qishga rag'batini oshiradi. Shuningdek, o'quv topshiriqlarini murakkablik darajasiga ko'ra taqdim etishni izga solib turuvchi imkoniyatlar ortadi, to'g'ri bajarilgan topshiriq uchun rag'batlantirish orqali ham motivatsiyaning o'sishiga erishish mumkin. Boshlang'ich sinflarda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning quyidagi jihatlari ajratib ko'rsatish mumkin: 1) o'rganish obyekti sifatida kompyuter;

2) kompyuter o'quv vositasi sifatida;

3) kompyuter vosita sifatida.

Birinchi jihat - bu o'rganish obyekti sifatida kompyuter. Axborot jamiyatida bolaning hayotga psixologik tayyorgarligi maktabdagi birinchi yillardanoq shakllanishi kerak, bu esa kompyuter savodxonligini o'zlashtirishni nazarda tutadi. O'quvchining algoritmik va mantiqiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish ham bir xil ahamiyatga ega. Axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga joriy etish va ularni an'anaviy o'qitish uslublari bilan birlashtirish maktab o'quvchilarini ta'limning o'zgaruvchan

shakllariga, mavzularning takomillashtirilgan mazmunini idrok etishga, sub'ektlararo aloqalarni mustaqil izlashga tayyor bo'lish zaruratini keltirib chiqaradi. Kompyuter vazifalarini bajarish jarayonida nafaqat bilimlarni egallash va mustahkamlash, balki kompyuterda ishlash ko'nikmalari va kompyuterga bo'lgan munosabatni o'rganish obyekt sifatida emas, balki zamonaviy vosita sifatida shakllantirish ham sodir bo'ladi. Kerakli operatsiyalarni bajarish (bosish, tortish va h.k.) ko'nikmalarini egallash kerakli vazifalarni bajarish jarayonida, ya'ni bilvosita amalga oshiriladi, chunki bolaning barcha diqqati vazifaning mazmuniga singib ketadi. Ikkinchi jihat - bu o'quv vositasi sifatida kompyuter, ya'ni. o'ziga xos "o'qituvchi". Bunday dasturiy ta'minot bilan ishlash jarayonida o'quvchilar, bir tomondan, foydalanuvchining asosiy ko'nikmalarini (ekrandan o'qish, klaviatura, sichqoncha bilan ishlash) va mustaqil ishlash ko'nikmalarini mashq qiladilar, boshqa tomondan ular bilim sifatini oshiradilar. Boshlang'ich sinflarda axborot texnologiyalaridan foydalanilgan holda o'tilgan dars mobaynida o'quv materiali aniq, ravshan va o'quvchida hissiy munosabatni yuzaga keltirganda ayniqsa diqqatni jamlaydi. Shu sababli, o'qitishda media-darslardan foydalanishning yuqori samaradorligi aniqlangan (kompyuter va multimedia proyektori, PowerPoint taqdimotlarini namoyish qilish uchun ishlatiladi). Media-darsning uslubiy imkoniyatlari va afzalliklarini qayd etishimiz mumkin:

- yuqori ko'rish darajasi tufayli o'quv jarayoni samaradorligini oshirish;
- ob'ektlar va hodisalarni simulyatsiya qilish qobiliyatining paydo bo'lishi;
- multimedia effektlari tufayli ortib boradigan o'rganish uchun motivatsiyani oshirish;
- vizual-majoziy fikrlashni rivojlantirish.

Uchinchi jihat - bu kompyuter sizga ta'lim vazifasini simulyatsiya qilishga, u yoki bu mavzuni o'rganishga va shu bilan o'quv jarayonini ijodiy qilishga imkon beradigan vosita. Sinf va sinfdan tashqari ishlarda loyiha asosida o'qitish usulidan foydalanish.

O'quvchilar uchun qo'shimcha ta'limni tashkil etish (turli masofaviy olimpiadalarda, viktorinalarda, musobaqalarda qatnashish). O'quv jarayonini tashkil etish uchun zarur bo'lgan metodik va didaktik materiallarni yaratish uchun AKTdan foydalanish. Ta'limdagi yangi axborot texnologiyalari an'anaviy ta'lim va tarbiya usullari bilan birlashtirilib, ta'lim sifatini oshirib, bolani ijodkor sifatida rivojlantirishga hissa qo'shadi. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda olib boriladigan darslar nafaqat olingan bilimlarni kengaytiradi va mustahkamlaydi, balki o'quvchilarning ijodiy va intellektual salohiyatini sezilarli darajada oshiradi. Kichik yoshdagi o'quvchilarda o'zini namoyon qilish uchun tasavvur va istak juda katta bo'lgani uchun, uni o'z fikrlarini imkon qadar tez-tez, shu jumladan axborot texnologiyalari yordamida ifoda etishga o'rgatish kerak. Boshlang'ich sinflarda axborot texnologiyalaridan foydalanish har qanday o'quvchining o'zini namoyon qilishi uchun imkon yaratadi, o'quvchi o'zi uchun ish shakllarini tanlaydi. Shunday qilib, matematik qobiliyatlarga ega bo'lgan bolalar ko'proq dasturiy mahsulotlar - prezentatsiyalar ishlab chiqarish ustida ishlashadi. "Gumanitar" bolalar krossvordlar yoki xabarlar, ma'ruzalar, tezislarni tuzish ishini tanlaydilar. O'quvchilar mavzular bo'yicha

mustahkam, chuqur bilimlarga ega bo'lib, ular doimiy bilim qiziqishlarini shakllantirdilar va olgan bilimlarini amalda mustaqil ravishda qo'llash qobiliyati rivojlanadi.

XULOSA Ishonchimiz komilki, axborot texnologiyalaridan foydalanish boshlang'ich sinf fanlarini o'qitishni o'quv materialini tushunish va yodlash jarayonlarini optimallashtirish, bolalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini doimiy ravishda yuqori darajaga ko'tarish orqali o'zgartirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании. Учеб. Пособие для студентов высш. пед.учебн.заведений . — М.: Издательский Центр «Академия», 2003.
2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – T.: "Iste'dod" jamg'armasi, 2008.
3. Bent B.Andresen and Katja van den Brink. Multimedia in Education. UNESCO Institute for Information Technologis in Education. 2013. ISBN 978-5-7777-0556-